CATÀLEG DE L'EXPOSICIÓ

Espai i festa

LA TRANSFORMACIÓ FESTIVA DE L'ESPAI URBÀ
A LES VILES I ALS BARRIS DE BARCELONA

Primera edició: desembre 2018

D.L.B: 5535-2019 ISBN: 978-84-948536-2-3

Disseny i impressió: Psicogràfics

Il·lustració de coberta atribuïda a Joan García Junceda

© Els textos i continguts d'aquest catàleg són propietat del comissari, arxius, grups de recerca; les fotografies, dels propietaris i l'edició, de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, l'Institut Ramon Muntaner i Grups de recerca local de Barcelona

Topografia de l'espai festiu a Barcelona

"Mira bé, contempla, admira fantasies de paper, que són feina de molts dies de la gent del meu carrer"

Josep Fornés
(Fragment del ban de la Festa Major de Gràcia 2005)

Situació dels exemples d'ornamentació recollits a l'exposició

Accediu al codi QR per visionar imatges d'espais guarnits

http://espaiifesta.irmu.org

SUMARI

1. Presentacions 8
2. L'espai i la tradició d'ornamentar-lo 12
3. L'espai ornamentat 18
4. Tipologies i materials d'ornamentació 26
5. Els destinataris i els autors dels guarnits 36

EXPOSICIÓ

Espai i festa

LA TRANSFORMACIÓ FESTIVA DE L'ESPAI URBÀ
A LES VILES I ALS BARRIS DE BARCELONA

ORGANITZA:

Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana
CCEPC

15 anys www.irmu.cat
INSTITUT RAMON MUNTANER

Grups de recerca local de Barcelona

AMB EL SUPORT:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Ajuntament de Barcelona

LA FESTA GRÀCIA
Fundació Festa Major de Gràcia

Obra Social "la Caixa"

COMISSARIAT I TEXTOS

Josep Mañà

GRUP DE SUPORT AL COMISSARIAT

Josep Maria Contel
Montserrat Garrich
M.Carme Jiménez
Jordi Morell
Pau Vinyes
Francesc Viso

COORDINACIÓ I PRODUCCIÓ

M. Carme Jiménez
Francesc Viso

DOCUMENTALISTES

Eva Garcia
Ferran Calvet
Antoni Ginot

AMB LA COL·LABORACIÓ:

Arxius d'entitats i arxius particulars
Arxiu Fotogràfic de Barcelona
Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
Arxius Municipals de Districte de Barcelona

GRUPS DE RECERCA LOCAL DE BARCELONA

Arxiu Històric del Fort Pienc, Arxiu Històric del Poble Nou, Arxiu Històric de Roquetes – Nou Barris, Arxiu Històric Fort Pienc, Associació de Festes de la Plaça Nova – Comissió de Festes de Sant Roc de Barcelona; Centre de Documentació de la Sagrera, Centre de Recerca Històrica del Poble Sec, Centre d'Estudis de Montjuïc, Centre d'Estudis Ignasi Iglésias, El Pou, Grup d'Estudis de la Vall d'Horta i la Muntanya Pelada, Esbart Català de Dansaires, Memòria en Moviment, Taller d'Història de Gràcia. Centre d'Estudis, Taller d'Història del Clot – Camp de l'Arpa, Taller d'Història de la Barceloneta, Tot Història.

AGRAÏMENTS:

Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany, Arxiu Comarcal del Ripollès, Biblioteca de Catalunya, Gisela Boronat, Joaquim Borràs, Josep Maria Cadena, Lluís Calvo, Casa dels Entremesos, Isabel Centeno, Francesc Xavier Cordomí, Col·lecció Bartolomé – Garrich, Col·lecció l'Abans – Editorial Efadós, Ana García – Junceda, Jordi Fosas, Agus Giralt, Josep Guzman, Arnaldo Gil, Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, Rosa Martell, José Miguel Mateo, Jesús Mestre, Josep Moran, Joan Pallarès-Personat, Parròquia de Santa Agnès, Valentí Puy, Marta Sánchez, Jordi Serchs, Mercè Tatjer, Quim Terré, Pepa Tort, Susanna Vintró.

L'exposició *Espai Festa. La transformació festiva de l'espai urbà a les viles i als Barris de Barcelona* s'inicia l'any 2017 amb motiu de la preparació de la commemoració del Bicentenari de la Festa Major de Gràcia. El Conseller Lluís Puig, en la seva doble condició en aquells moments de Director General de Cultura Popular i de President de l'Institut Ramon Muntaner, va plantejar la idea d'implicar els grups de recerca local en un projecte complementari a les diferents propostes pensades en el marc del Bicentenari.

El valor dels grups de recerca local, coordinats per la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i de l'Institut Ramon Muntaner, és el seu arrelament en l'entorn i la possibilitat de fer aflorar documentació i testimonis inèdits. I aquesta és també la virtut d'aquesta exposició: es consensua que l'objecte d'estudi sigui el guarniment dels carrers amb motiu de la festa i l'ocupació i modificació de l'espai públic de manera efímera, i es demostra com aquesta tradició no és exclusiva dels barris i viles que encara la practiquen en l'actualitat, sinó que són capaços de bastir un discurs que permet evidenciar que es tracta d'una pràctica que estava present en el conjunt de barris i viles de la ciutat i que se'n conserva testimoni fotogràfic. Cal dir que existeixen precedents dels bons resultats d'aquest treball coordinat com és el cas del projecte de commemoració del Centenari de la Setmana Tràgica.

Però a més a més, l'exposició explica els orígens d'aquesta tradició, analitza les diferents tipologies de guarniments, els diferents materials que s'utilitzen i finalment, se centra en les persones per una banda com a responsables, amb la seva dedicació voluntària en la majoria dels casos, de la construcció dels guarniments i del disseny de les escenografies i per l'altra com a partícips de la festa. En aquest sentit, l'exposició també fa un ràpid repàs antropològic entorn als agents que hi estan implicats i com aquests s'han anat modificant amb el pas dels anys.

De nou, amb aquest projecte, es demostra el gran valor que els grups de recerca local de Barcelona tenen per a la construcció del coneixement de la ciutat de Barcelona.

M. Àngels Blasco Rovira
Directora General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural
Departament de Cultura Generalitat de Catalunya
Presidenta de l'Institut Ramon Muntaner

La festa necessita comunitat, espais i participació. El lloc, l'espai de vida, per uns dies, per unes hores, esdevé l'àmbit festiu on s'imposen uns determinats rituals, assumits, esperats i desitjats. Cada temps i circumstàncies històriques determinen unes formes expressives concretes, però també, a cada lloc es conserven i es transformen les herències, se'n creen de noves, en desapareixen. L'esperit de la festa ens transmuta interiorment i exteriorment, en la individualitat, en l'espai familiar, en les relacions d'amistat i veïnals, al carrer i als espais públics i privats que esdevenen escenaris necessaris i imprescindibles.

La festa es materialitza sempre en el present i en uns llocs concrets, com a resultat de les herències rebudes, de la nostra mateixa memòria, de l'apropiació d'altres experiències properes o fins i tot llunyanes i de la capacitat creativa de cada moment. Ens reafirma que no hi ha cap camí fora de l'experiència i l'herència cultural que distingeix la nostra condició humana. La festa com a fet excepcional o singular en el nostre espai-temps propicia el record del que hem viscut i amb qui hem compartit anteriors experiències.

No és el mateix assistir que participar en la festa. No és el mateix consumir que actuar, en la mesura i l'acció que sigui. L'exposició *Espai i festa* vol ser això: la memòria de la participació veïnal en la transformació festiva de l'espai urbà a les viles i als barris de Barcelona. La recreació de l'espai on es desenvolupa la festa, sense la qual res seria igual, ni la celebració ni les maneres de ser i de fer dels veïns participants. L'exposició, al mateix temps, vol ser un reconeixement dels valors intrínsecs i una invitació a reflexionar per decidir quina mena de festa volem pel demà. Escollint la festa, decidirem quina tipologia de veïnatge ens interessa crear en el futur de les geografies barcelonines.

Aquesta exposició repeteix altres experiències de participació i col·laboració entre els grups de recerca local de Barcelona, amb la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i l'Institut Ramon Muntaner, amb el suport de les institucions públiques: l'Ajuntament i la Generalitat. Una manera també de construir culturalment el futur.

Josep Santesmases i Ollé
President de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana
Vicepresident segon de l'Institut Ramon Muntaner

Els esdeveniments històrics i els fets culturals s'insereixen i s'emmarquen en les coordenades de l'espai i del temps. En aquest sentit , la consideració del moment i del lloc, on aquests succeeixen i es manifesten, esdevé cabdal pel seu estudi i coneixement.

En l'àmbit festiu, el cicle natural i astronòmic, el calendari civil i litúrgic i l'assentiment i la voluntat social, estableixen i assenyalen les dates i els llocs de celebració.

Els indrets i els espais on se celebren les festes són molt significatius del caràcter i de les múltiples implicacions socials i culturals que tenen aquestes manifestacions.

La transformació i ornamentació festiva de l'espai és un dels elements que reflecteix el caràcter de la festa i evidencia el rerefons ideològic i les motivacions dels agents i grups socials que la promouen. Les catifes de flors del Corpus impulsades per l'estament eclesiàstic, o les lluminàries nadalenques promogudes per les associacions de comerciants per tal d'incentivar el consum, en són exemples eloqüents.

Les places i els carrers guarnits per iniciativa i voluntat del veïnat ens mostren un concepte i model de festa sorgit a partir de l'existència d'uns estrets vincles comunitaris i del sentiment de pertinença a un mateix espai. L'acció de guarnir i transformar l'espai quotidià permet als veïns sentir-se agents actius en l'organització de la festa i en la gestió i l'ús de l'espai comú.

L'exposició *ESPAI I FESTA, la transformació festiva de l'espai urbà a les viles i als barris de Barcelona*, a partir d'una selecció de registres fotogràfics, il·lustra i documenta diferents aspectes sobre el tema: l'abast territorial d'aquesta expressió festiva -que ens testimonia la seva presència a gairebé tots els indrets de la ciutat-, els precedents i els orígens de la tradició d'ornamentar l'espai en motiu de festa, les característiques de l'espai i dels elements ornamentats, les tipologies i els materials d'ornamentació, així com la referència als autors i destinataris dels guarnits.

L'exposició, a més de fer palès el valor documental de la fotografia en la recerca històrica i etnològica, és una mostra eloqüent dels avantatges i dels fèrtils resultats que genera el treball en equip i en xarxa orientada a la recerca i estudi d'una temàtica concreta.

Fruit de totes les documentalistes, arxivers, investigadors, institucions i persones que han aportat dades i informacions o han cedit imatges, l'exposició *ESPAI I FESTA, la transformació festiva de l'espai urbà a les viles i als barris de Barcelona*, té la voluntat de donar a conèixer, posar en valor i estimular el guarnit festiu de l'espai públic i alhora també ser un homenatge a tots els barcelonins i barcelonines que al llarg dels anys han guarnit i guarneixen els carrers i les places de la ciutat pel gaudi dels seus veïns , conciutadans i forasters.

Josep Mañà
Comissari

En motiu del bicentenari de la Festa Major de Gràcia, celebrat el 2017, els Grups de Recerca Local de Barcelona amb la direcció de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i de l'Institut Ramon Muntaner, han dut a terme una acció de recerca entorn la tradició festiva d'ornamentar l'espai urbà barceloní.

Aquesta iniciativa ha tingut com a resultat una àmplia recollida de documentació sobre el tema, en alguns casos inèdita.

L'exposició ESPAI I FESTA ofereix una documentada i extensa panoràmica del que és i ha estat històricament, a les viles i als barris de la ciutat de Barcelona, el costum de guarnir les places i els carrers en motiu de festa. Amb un contingut eminentment visual, la mostra ESPAI I FESTA exposa una selecció d'imatges de guarnits festius provinents dels fons fotogràfics dels Grups de Recerca Local de la ciutat i de diversos fons privats, de la xarxa d'arxius de districte i de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

L'exposició pretén donar a conèixer la vigència i posar en valor aquesta manifestació social i acció creativa, reconeixent la tasca dels qui la van fer i encara la fan posible.

Engrescar les comissions de festes i el veïnat, a recuperar i a impulsar aquesta expressió i tradició festiva, en els llocs on tradicionalment es feia o no s'ha fet mai, són els propòsits i els anhels de les institucions, entitats i persones que han concebut i han fet possible aquesta mostra.

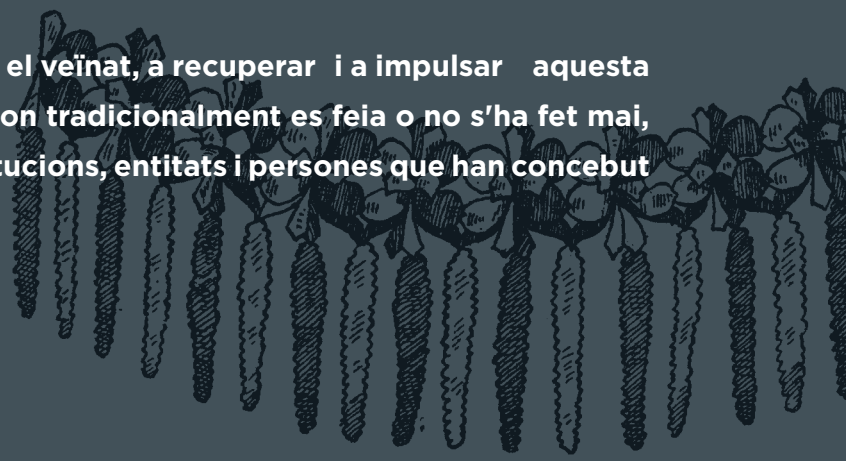

Espai i festa

LA TRANSFORMACIÓ FESTIVA DE L'ESPAI URBÀ
A LES VILES I ALS BARRIS DE BARCELONA

"Les festes de carrer eren, el segle XVIII, una mena de desdoblament popular de les cerimònies litúrgiques amb les quals les parròquies i els convents celebraven les festivitats més destacades. Els carrers amb els seus ornaments i il·luminacions emulaven els temples."

Agustí Duran i Sanpere
Barcelona i la seva història. Barcelona 1973

àmbit 1

L'ESPAI I LA TRADICIÓ D'ORNAMENTAR-LO

L'ornamentació de l 'espai és una de les expressions de la tradició festiva a Catalunya

La tradició de guarnir l'espai públic en motiu de festa té com a orígens i precedents, per una banda, les lluminàries i decorats que antigament es muntaven a les places i carrers per les celebracions cíviques i també en ocasió de l'arribada de personatges notables a la ciutat, i per altra banda, el tradicional costum d'engalanar durant les festes patronals i en les grans diades i solemnitats del calendari litúrgic (Nadal, Pasqua, Corpus, festivitats marianes, etc.) els altars i les capelles de les ermites i esglésies. Aquestes ornamentacions es feien extensives a l'exterior del temple en forma de catifes de flors o enramades posades a les façanes, portalades, finestres i balcons de les cases quan en processó es feia desfilar pels carrers el Santíssim, la Mare de Déu o els sants, costum avui encara viu en diverses poblacions la diada del Corpus.

El nou context de pensament i els grans canvis socials, que s'esdevingueren al llarg del segle XIX i durant els inicis del segle XX, comportaren una profunda mutació en les formes de vida i en l'àmbit de la festa. L'eclosió d'un nou model festiu, amb la progressiva pèrdua de la intervenció eclesiàstica en les celebracions i el nou protagonisme dels estaments menestrals i obrers, implicà la desvinculació dels guarnits de la tradicional connotació sacra i aristocràtica, adquirint així un caràcter popular i una funció només decorativa i escenogràfica.

Diploma del III concurs d'altars atorgat als veïns del carrer del Clot, entre Sèquia Comtal i el Passatge de la Mel. Data aproximada 1945. Cedent: Família Bosch-Bou. Fons: Taller d'Història del Clot – Camp de l'Arpa

Veïns de Cornellà del Terri guarnint un carrer amb garlandes de flors per la vinguda de la imatge de la Mare de Déu de Fàtima, l'any 1950. Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany. Autor desconegut

Diverses tipologies d'ornamentacions, banderoles, enramades i domassos. Processó de Sant Eudald, patró de Ripoll, que es celebra l'onze de maig. Autor desconegut. Data entre 1906 – 1909. Fons: Josep Mañà

Enramades amb motiu de la processó de la festa de Sant Gil o dels pastors a Núria. Foto: Tomàs Carreras i Artau, 1924. Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya.CSIC.

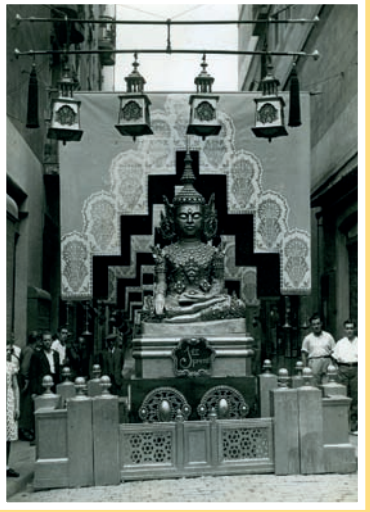

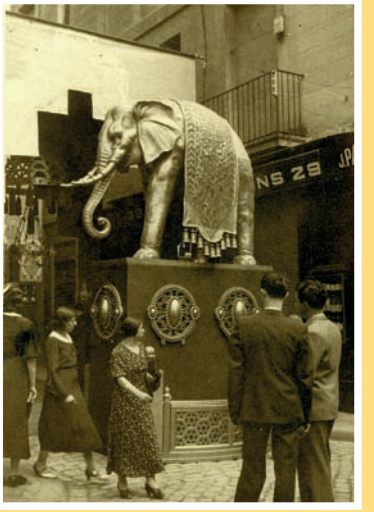

Elements corporis de les entrades o portalades del guarnit del carrer de Santa Eugènia que obtingué el primer premi en la Festa Major de Gràcia l'any 1935. Autoria desconeguda. Arxiu Municipal del Districte de Gràcia. Col·lecció Club Excursionista de Gràcia.

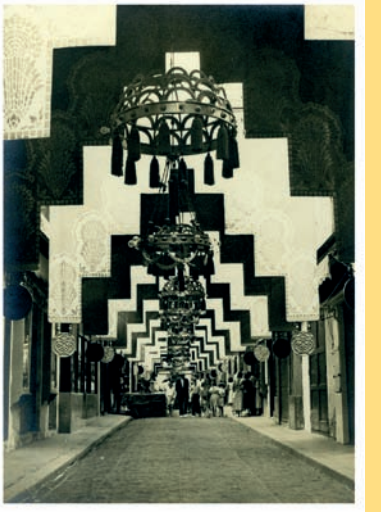

Sostre o cobricelat del guarnit. Foto: Pérez de Rozas. Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

Veïnes fent la catifa per a la processó de Corpus a la plaça de la Llibertat el 1951. Arxiu Municipal Districte de Gràcia. Fons: Ramírez

La festa, període de parèntesi i d'excepció en el temps quotidià, de la mateixa manera que altera l'estat anímic, els ritmes i els costums de la vida personal i social (actes i manifestacions de tota mena, com mudar-se, tranuitar, organitzar àpats, etc.) sovint modifica també l'espai i l'entorn visual del lloc on se celebra.

Els espais i recintes on es desenvolupen els actes es preparen mitjançant la seva neteja, la il·luminació i l'ornament per acollir les celebracions amb el màxim lluïment possible.

Les il·luminacions extraordinàries, els guarnaments dels carrers, les senyeres, els domassos als balcons, etc., assenyalen, fixen l'abast territorial i determinen l'espai ritual de la festa.

Cartell de la Festa Major de l'any 1958 del barri de Les Roquetes. Arxiu Històric de Roquetes- Nou Barris.

Procés de realització i vista del guarnit del Carrer Martínez de la Rosa. Any 1956. Arxiu Municipal Districte de Gràcia. Fons: Ramírez

Espai i festa

LA TRANSFORMACIÓ FESTIVA DE L'ESPAI URBÀ
A LES VILES I ALS BARRIS DE BARCELONA

“La creació de l'espai festiu era una component cabdal. Els carrers es decoraven i les entrades al barri s'assenyalaven amb la construcció de portals”

Salvador Palomar
Revista Caramella, núm. 35. 2016.
Monogràfic: les festes de barri i de carrer.

àmbit 2

L'ESPAI ORNAMENTAT

Els guarnits festius els trobem realitzats i aplicats en totes les coordenades de l'espai dels carrers i de les places. Transformen l'espai quotidià i el vesteixen de festa. Disposats al terra en forma de fràgils i efímeres catifes, fent de sostre cobricelant les places o estenent-se al llarg del carrers, instal·lats i embellint les façanes i balcons o delimitant i fent d'entrada al recinte festiu en forma d'arc o portalada.

El guarniment dels balcons amb domassos, banderes, draperies brodades, etc. és un element molt comú d'ornamentació de l'espai públic. Festa del Corpus al carrer del Clot. Any 1948. Autor: Foto-Film. Cedent: Família Ros – Sellart Fons: Taller d'Història del Clot – Camp de l'Arpa

Guarnit del carrer de Salvà amb una portalada de temàtica asiàtica. Data aproximada: 1940. Foto: Joan Sabater Roquer. Centre de Recerca Històrica del Poble-sec

Portalades en forma i estructura de gelosia. Festa Major de Sants 1944. Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

Catifes de la diada de Corpus de l'any 1955 al carrer de Sant Elías de Sant Gervasi. Autor desconegut. Fons: Parròquia de Santa Agnès.

La Festa Major de la Barceloneta al carrer de Sevilla, decorat per l'ocasió. El guarniment de la majoria de carrers en festa, ha estat, gairebé des del seu inici, una característica distintiva de la Festa Major de la Barceloneta. Foto: Carlos Perez de Rozas. Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

COBRICELATS

El cobricelat dels carrers i places és una de les expressions més usuals i característiques dels guarnits festius. Aquests coberts i sostres efímers fets amb lluminàries, enramades, veles, banderoles, serrells, gallardets, garlandes de paper o penjolls diversos, transmuten la visió habitual de l'espai quotidià creant evocadors, onírics, fantasiosos, atractius i poètics ambients.

El carrer Unió cobricelat amb la senyera durant les Festes de la Merçè de l'any 1902. Postal de la col·lecció Bartolomé-Garrich.

Cobricelat del guarnit del carrer Provença - Xifre del Clot fet amb gallardets de paper. Festa Major del Clot, 1954. Cedent: Família Mula Casbas. Fons: Taller d'Història del Clot – Camp de l'Arpa.

Guarnit del carrer Comtes de Bell-lloc entre el carrer Robrenyo i la plaça Ernest Ventós. Festa Major de Sants de l'any 1951. Arxiu Municipal del Districe Sants-Monjuïc.

Envelat descobert o *tívoli* de la Plaça del Sol de Gràcia. Festa Major de l'any 1915. Foto: Gordi Garcia Prats. Arxiu Municipal del Districte de Gràcia, col·lecció Club Excursionista de Gràcia.

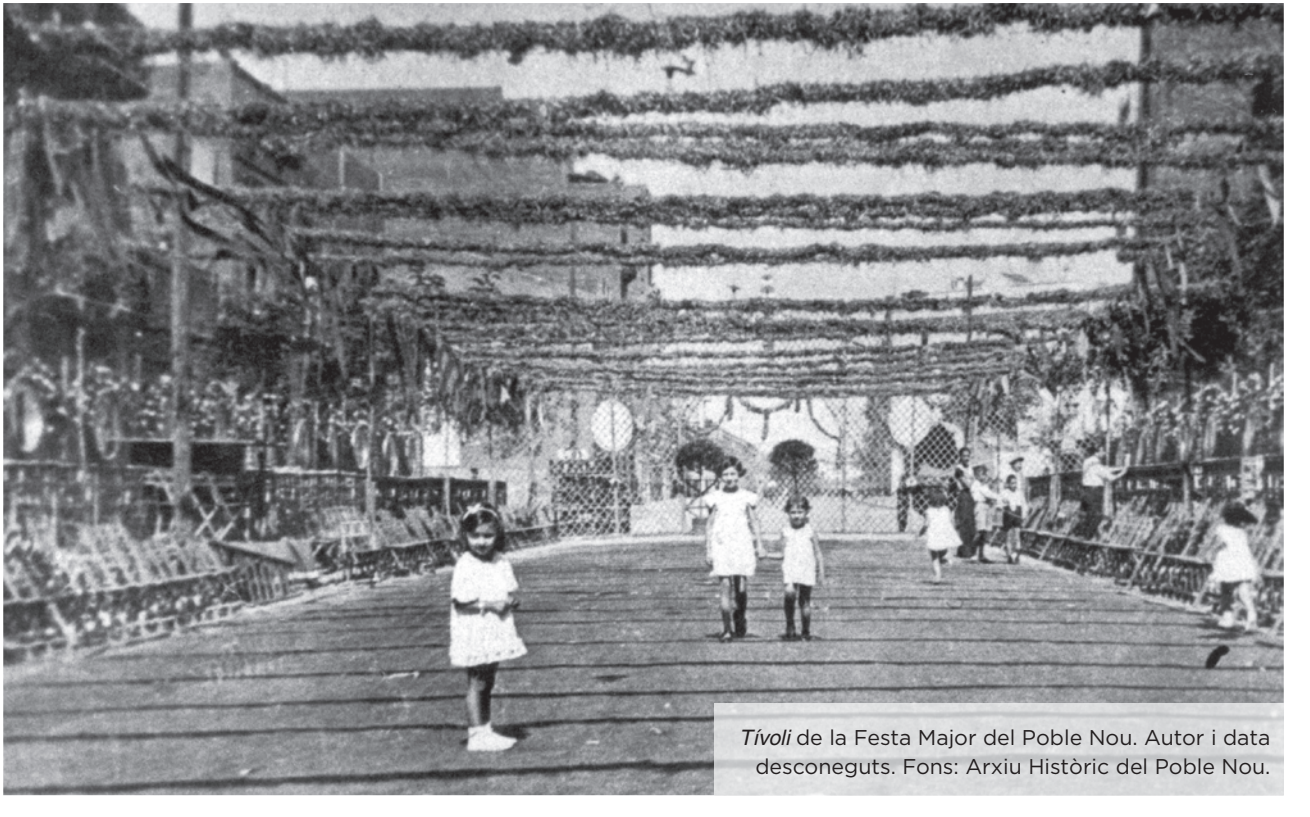

Tívoli de la Festa Major del Poble Nou. Autor i data desconeguts. Fons: Arxiu Històric del Poble Nou.

Els ornaments de les façanes i les catifes

L'engalanament dels carrers s'expressa i es materialitza també mitjançant l'ornamentació de les parets, portes, finestres i balcons de les façanes. En aquest sentit és proverbial el costum de guarnir les balconades amb senyeres i domassos.

L'ornamentació dels terres i paviments de les places i carrers, amb catifes de flors, encenalls, serradures tenyides, etc., pròpia de la festivitat del Corpus, havia estat una rellevant expressió d'ornamentació festiva que en alguns indrets encara perviu.

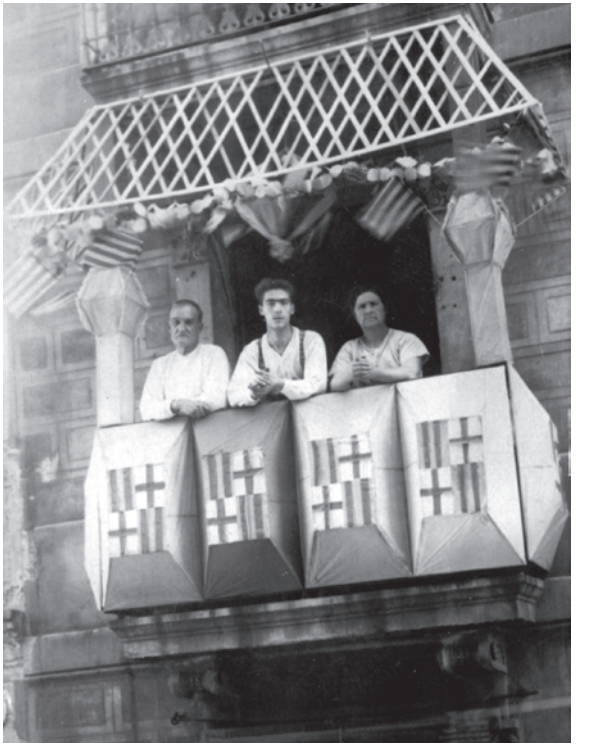

Balcó guarnit per la Festa Major al Passatge de Cantí el 1940. Fons: Arxiu Històric del Poble Nou.

Llotja amb un entarimat construït amb taulons damunt la vorera, decorada amb flors de paper al carrer Núria. Festa Major del Clot, 1949. Fons: Taller d'Història del Clot – Camp de l'Arpa.

Portalada de tres arcs decorada amb naips de la baralla espanyola i llotges construïdes amb una estructura de gelosies al carrer de la Independència del Clot. Fons: Taller d'Història del Clot – Camp de l'Arpa.

Balcó guarnit per la família Borrego al Passatge de Cantí amb motiu de la Festa Major del Poble Nou de 1940. Fons: Arxiu Històric del Poble Nou.

Catifa floral i altar de la Festa del Corpus al barri de la Mercè de Les Corts. Els altars muntats a peu de carrer en motiu de la diada eren guarnits amb flors, branques de palmera, brodats, puntes de coixí, etc. Data: possiblement anys 1940/1950. Arxiu Municipal del Districte de Les Corts.

Espai i festa

LA TRANSFORMACIÓ FESTIVA DE L'ESPAI URBÀ
A LES VILES I ALS BARRIS DE BARCELONA

“Els guarnits depenen de les persones que hi treballen, dels oficis que tenen i dels materials que tenen a l'abast”

Josep Mª Contel
(L'etern efímer. Gràcia, 200 anys de Festa. 2017)

àmbit 3

Tipologies i materials d'ornamentació

Els ornaments festius amb les seves fantasioses i efímeres creacions són una expressió d'art popular. Múltiples i diversos, en la seva confecció hi trobem implicats enginyosos recursos, materials i habilitats.

Les ganes de fer lluir la festa i la competència generada pels concursos de carrers guarnits va fer que en ocasions, floristes, enveladors, adornistes i escenògrafs, també s'encarreguessin de guarnir i d'ambientar places i carrers.

Muntatge escultòric al carrer del Roser cantonada carrer de Magalhães per la Festa Major del Poble-sec a la dècada dels cinquanta. Foto: Joan Sabater Roquer. Fons: Centre de Recerca Històrica del Poble-sec.

Cobert fet amb elements d'un envelat a la Diagonal davant l'església de Pompeia per a la benedicció del dia de St. Cristòfol de l'any 1949. Foto: Pérez de Rozas. Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

Carrer Martí Molins de la Sagrera. Festa Major o sant de barri la primera dècada del segle XX. Fons: Centre de Documentació de la Sagrera

Portalada del carrer de Rades cantonada carrer d'Elkano per la Festa Major del Poble-sec a la dècada dels cinquanta. Foto: Joan Sabater Roquer. Fons: Centre de Recerca Històrica del Poble-sec.

Entrada del carrer Bonavista amb Torrent de l'Olla, guarnit amb un cortinatge i garlandes amb flors. Any 1914. Fons: Fundació Festa Major de Gràcia.

Enllumenat nadalenc a Ciutat Vella. Any: 1960. Autor: Família Cuyàs. Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

Les lluminàries

La claror de la llum en les seves diferents formes rituals i ornamentals (fogueres, torxes, llànties, gresols d'oli, ciris, fanalets, lluminàries elèctriques, focs d'artifici, etc.) està íntimament vinculada a les celebracions i als moments més significatius de la vida individual i col·lectiva, festes majors, revetlles, aniversaris, bateigs, funerals, etc.

El costum d'enllumenar de manera extraordinària l'espai de celebració és una característica constant del fet festiu.

Entre les diverses il·luminacions del cicle festiu, les de Nadal són les més rellevants.

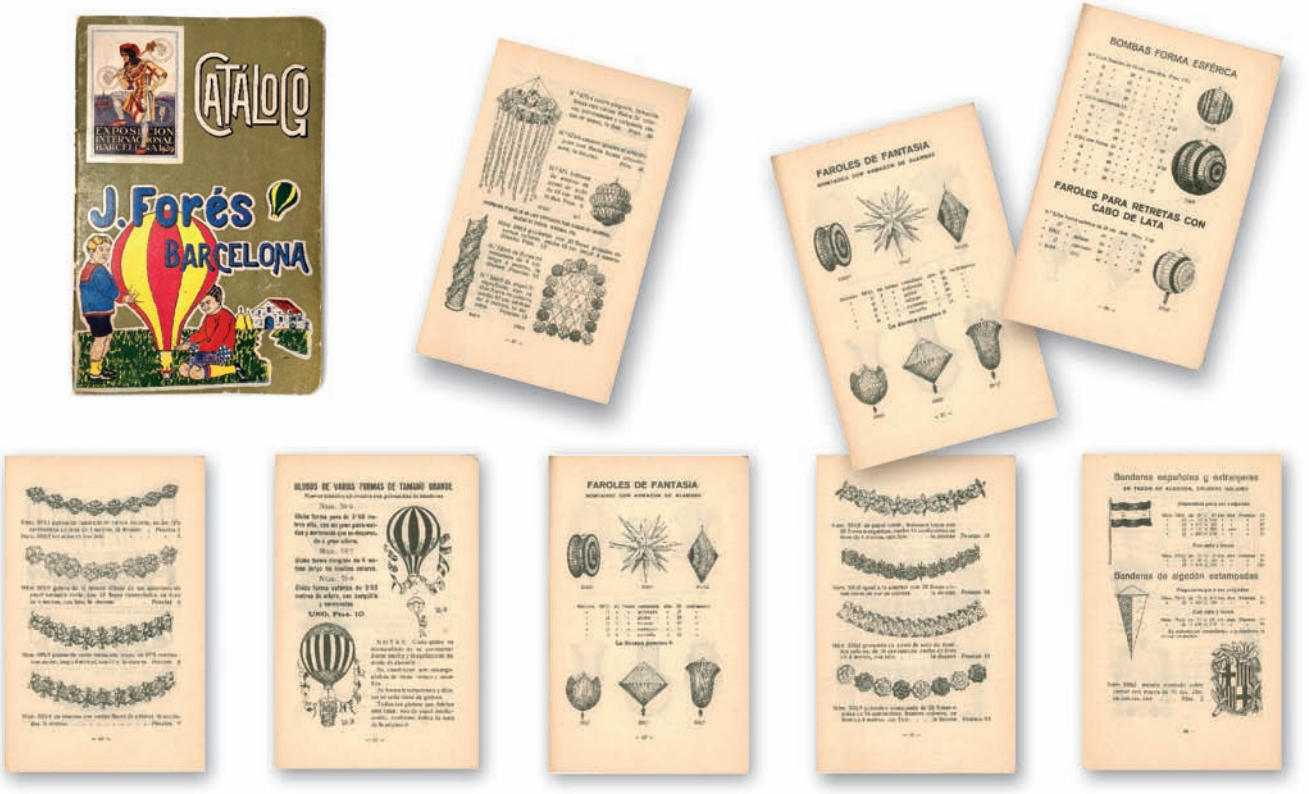

Coberta i algunes pàgines del catàleg de la Casa Forés. Aquest establiment gracienc va ser un important fabricant d'articles de festa especialitzat en la confecció de garlandes i bombes de paper.

Gran portalada d'estil àrab il·luminada al carrer de Blesa a la dècada dels cinquanta per la Festa Major del Poble-sec. Foto: Joan Sabater Roquer. Fons: Centre de Recerca Històrica del Poble-sec.

Ornaments vegetals

Els elements vegetals (flors, canyes, branques de pi, palmera, murtra, mata, boix, bruc, etc.) eren tradicionalment l'únic material d'ornamentació. Amb ells es confeccionaven les garlandes i s'enramaven els carrers, balcons, portalades i altres objectes festius (els carros, les gaiates i els cistells de les caramelles, les cucanyes, etc.). Les garlandes vegetals, que generen arcs catenaris o fistons, a més de ser una de les formalitzacions més característiques de les enramades, són un motiu ornamental clàssic que trobem aplicat com a element decoratiu en forma de fris o de sanefa en interiors i façanes d'edificis .

Veïns enramant amb garlandes el carrer Fraternitat de Dalt. Festa Major de Gràcia, 1935. Autor: Josep Barrillón Paradell. Fons: Núria Barrillón Pi.

Ballada de sardanes en una festa de primavera al carrer Doctor Santponç de Sant Andreu ornamentat amb una enramada de fulles de palmera a finals dels anys 40. Autor: Tomàs Fàbregas i Catarineu. Fons: L'Abans

Paper i altres materials

A partir de mitjans del segle XIX, a mesura que es popularitzà l'ús del paper, aquest anà substituint els vegetals.

El preu assequible, la varietat de colors i la facilitat de manipulació d'aquest material, mitjançant les operacions de tallar, plegar, pintar, encolar i troquelar, ha fet que, el calat, la cadeneta, els gallardets i els serrells de paper, hagin estat i siguin les tipologies d'ornament més usuals i senzilles de fer. La professionalització d'aquesta activitat donà lloc als fabricants d'articles de festa, els quals elaboren i posen a l'abast aquests productes d'ambientació festiva (fanalets, banderoles, garlandes de motius vegetals o entrellaçats en forma d'arabescos, de cel·les de bresca d'abella, etc.).

Els teixits (draperies, domassos, tarlatanes, etc), pintures i escenografies, construccions i objectes corporis fets de guix, fusta, cartró pedra o porexpan (elements arquitectònics, gelosies, etc.), així com la utilització dels materials més diversos com ara envasos, xapes, residus industrials, etc. han estat i són la primera matèria que ha activat i activa la imaginació i les habilitats dels artífexs dels guarnits.

Festers del carrer Puigmartí construïnt una de les portalades amb una estructura de bidons usats recoberts d'estopa enguixada. Festa Major de Gràcia 1981. Autor desconegut. Fons: Arxiu JMC.

Veïns a l'entrada del carrer Martínez de la Rosa, guarnit amb garlandes, serrells i flors de paper. Any 1910. Autor desconegut. Fons: Cullell i Verdiell.

El carrer Nou de Santa Eulàlia de Sarrià, guarnit amb roba estesa, preparat pel sopar de Festa Major l'any 1984. Autora i fons: Pepa Tort.

Envelats

Els envelats, plantats a les places i descampats, foren fins fa poques dècades un rellevant espai festiu. El seu interior era fastuosament decorat amb catifes, draperies, miralls, làmpades etc., que seguien els estils i les modes de l'època.

En aquesta enginyosa i original creació de l'arquitectura efímera catalana que no podia faltar en cap Festa Major, s'hi feien els tradicionals balls d'envelat i altres actes dels programes festius: concerts, àpats, espectacles, etc.

Envelat a Festa Major de Les Roquetes (Nou Barris) aproximadament l'any 60 del segle XX. Autor desconegut. Fons: Arxiu Històric de Roquetes – Nou Barris.

Ball folklòric dins d'un envelat a la Festa Major de Sarrià. Aproximadament anys 60. Autor desconegut. Fons: Centre Parroquial de Sarrià.

Interior d'envelat fastuosament ornamentat amb frisos, cortinatges i catifa estampada. Carrers Llacuna – Ramon Turró. Inicis segle XX. Festa Major del Poble Nou. Fons: Arxiu Històric del Poble nou.

Festa Major de les Corts de la primera dècada del segle XX. Concert de la Banda Municipal a l'interior d'un envelat ubicat entre els carrers d'Urgell i de Provença. Autor: López. Arxiu Fotogràfic de Barcelona

Envelat descobert o *tívoli* a la plaça de la Revolució. Festa Major de Gràcia, 1935. Autor: Carlos Pérez de Rozas. Arxiu Fotogràfic de Barcelona

Envelat muntat a la riera d'Horta a la Festa Major de l'any 1934. Autor desconegut. Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

Envelat a la plaça Francesc Magrinyà de la Barceloneta. Imatge molt representativa de la forma i estructura d'aquesta singular arquitectura efímera catalana. Festa Major, 1934. Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

Espai i festa

LA TRANSFORMACIÓ FESTIVA DE L'ESPAI URBÀ
A LES VILES I ALS BARRIS DE BARCELONA

**“Els guarnits de la Festa Major de Gràcia i els dels altres barris i poblacions on se'n fan, són una expressió de la creativitat de la gent que, encara avui, manté viu un patrimoni etnològic que se sustenta en construccions simbòliques col·lectives com ara la cultura, la identitat, la solidaritat i la cooperació.
A tots i a totes ens correspon salvaguardar-lo”**

Josep Fornés
(L'etern efímer. Gràcia, 200 anys de Festa. 2017)

àmbit 4

Els destinataris i els autors dels guarnits

Engalanar les places i els carrers que acolliran les celebracions, els balls, els àpats, els espectacles, etc., és una activitat lúdica i creativa que possibilita al veïnat l'exercici de la imaginació i la participació activa en la preparació de la festa.

L'ornamentació de l'espai festiu, com a feina col·lectiva, és una acció que genera i expressa la germanor, la solidaritat i el sentit de pertinença a un mateix lloc per part dels veïns i veïnes que hi viuen.

Els guarnits, amb la seva funció d'embelliment, a més de ser un motiu de satisfacció i d'orgull pels qui els realitzen, són un element de gaudi estètic per a tots els assistents i per als qui participen de la festa.

Veïns a l'interior d'un *tívoli* cobricelat amb llums, serrellets i flors de paper en la primera Festa Major del Guinardó, l'any 1925. Entre els carrers Montserrat i Vinyals. Autor: F. Sala. Fons: Valentí Puy Escardívol.

Pàgina humorística del programa de la Festa Major de Sant Andreu del Palomar de l'any 1949. Il·lustració de Valentí Castanys. Fons: Família Vinyes-Roig.

Xocolatada infantil al carrer de les Hortes durant la Festa Major del Poble-sec. Agost de la dècada dels anys quaranta. Autor: Joan Sabater Roquer. Fons: Centre de Recerca Històrica del Poble-sec.

Veïnat del carrer Ibèria de Sants, en el berenar de la Festa Major de l'any 1915. Autor desconegut. Arxiu Municipal del Districte Sants-Montjuïc.

El carrer de Blesa del Poble-sec ple de gom a gom durant un dels balls de la Festa Major. Data aproximada 1949. Centre de Recerca Històrica del Poble-sec

Els guarnits festius, són una expressió de la cultura popular festiva barcelonina que cal rescatar de l'oblit, reivindicar i recuperar així com impulsar la seva extensió i afavorir la seva continuïtat

Veïns del carrer Gresolet de Sarrià fent una catifa de flors per la festa del Corpus Christi. Data aproximada maig-juny 1956. Autor: Alfons Serrahima. Fons: Ernest Serrahima Sant.

Veïns construint un element d'ornamentació de guix al taller del carrer Francisco Giner. Festa Major de Gràcia de 1957. Autor desconegut. Fons: Josep Godall Pascual.

Festers guarnint el carrer Puigmartí . Festa Major de Gràcia de 1981. Autor: Reportatges Segura. Fons: Pepi Estivill.

Fiesta Mayor año 1948

Salidas

pcº nº 1:	Papelería "Samper" (impresos)	45
" " 2:	1 caja tabacos (para obsequios)	348,30
" " 3:	Bagués (placa premio educ. y Desc.)	150
" " 4:	A la Obra Social del Dto.	3000
" " 5:	Banda comedia Cruz Roja (diana)	800
" " 6:	" Cruz Roja (pasacalle)	800
	Oficio Parroquia	500
	donativo " (á la memoria de mosén Pío)	100
" " 7:	Closa (gigantes)	1000
" " 8:	Gráficas Borrás (impresos bonos)	257
" " 9:	Organizaciones J.J.B. (festival infantil)	1500
" " 10:	Gratificación ampliación Circo Jacal	75
" " 11:	Sociedad de Autores (derechos musicales)	561,90
" " 12:	Miguel Bayés (vasos y copas)	1164
" " 13:	Organizaciones J.J.B. (merienda infantil)	200
" " 14:	Subvención certamen pintura E. y D.	300
	1er premio cartas	1000
	2do " "	750
	3er " "	500
	4to " "	300
	1er accésit "	250
	2º " "	200
" " 15:	D. Estapé (castillo fuegos artificiales)	2522
" " 16:	J. Madrian (coplas tardanas)	1380
" " 17:	Hnos Colón (subvención certamen pintura)	200
" " 18:	Pastelería "Minerva" (bollos merienda inf.)	700
	Obsequio Secc. del Jurado	410
" " 19:	12 kg. chocolate (merienda infantil)	646
	625 botellas licor " "	781,25
	entrada de 11 botellas " "	11
	servicio tranvías extra (concierto Banda)	100
" " 20:	Centro Parroquial (alquiler sillas)	50
" " 21:	1ª colección fotografías	200
" " 22:	2ª " " (solicitados)	300
" " 23:	Salvio Busquets (instalación eléctrica)	1775,75
" " 24:	Imprenta Abrisa (programas)	291,10
" " 25:	Rosell (fijador carteles)	85
" " 26:	Valentín Bagués (reparación carpintería)	319
" "	Donativo Parroquia Sta. María	450
" " 27:	" " S. Francisco	850
	" " Sagrado Corazón	200
	Gastos generales: gratificaciones, gastos menores, diligencias, tapis, pólizas, etc. etc.	1587,70
	reintegrados al h. Interés	322,70
	Total	30400

Full amb la relació de despeses de la Festa Major del Poble Nou de l'any 1948. Fons: Arxiu Històric del Poble Nou.

Festeres del carrer Ciudad Real de Gràcia, treballant en un element del guarnit de la Festa Major de 2015. Autor: Josep M. Contel. Arxiu: JMC

Ornamentació nadalenca de color groc que reivindica l'alliberament dels presos polítics. Plaça Mañé i Flaquer del barri del Farró. Nadal 2018 . Foto: Josep Mañà

Joves festers del carrer Progrés treballant en el guarnit de l'any 2005. Autora: Ariadna Borràs. Fons: Fundació Festa Major de Gràcia.

ORGANITZA:

Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana
CCEPC

15 anys www.irmu.cat
INSTITUT RAMON MUNTANER

Grups de recerca local de Barcelona

AMB EL SUPORT:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Obra Social "la Caixa"

Ajuntament de Barcelona

LA FESTA GRÀCIA
Fundació Festa Major de Gràcia